

Müasir dövrdə qloballaşan dünyanın tələblərinə uyğun təhsil sistemi formalaşdırmaq ölkənin beynəlxalq rəqabətliliyini şərtləndirən əsas amillərdəndir. Bu baxımdan ölkə ictimaiyyətini düşündürən, təhsil sahəsi ilə maraqlanan hər kəsi narahat edən məsələlərin köklü həllini nəzərdə tutan "Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası"nın qəbul olunması mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Dövlət Strategiyasının əsas hədəfləri sırasında Azərbaycanın inkişaf konsepsiyasına uyğun olaraq hər bir şəxs üçün bərabər keyfiyyətli təhsil imkanlarının yaradılması, təhsil sisteminin institusional əsaslarının, infrastrukturunun və insan resurslarının inkişaf etdirilməsi məsələlərinə xüsusi yer verilmişdir. Bütün bunlar texnologiyaları çevik mənimsəməyə əmək bazarında layiqli yer tutmağa və ömür boyu təhsil prosesinə qoşulmağa imkan verən strateji və konseptual məqamlardır.

Azərbaycan Respublikasının təhsil naziri Mikayıl CABBAROV söhbətində Dövlət Strategiyasında əksini tapmış müddəaların reallaşdırılması, təhsil sahəsində gözlənilən dəyişikliklər və digər məsələlərə aydınlıq gətirdi.

- Cənab Cənab nazir, Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev "Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası"nın təsdiq olunması ilə bağlı sərəncam imzalamışdır. Bu sənədin qarşıya qoyduğu əsas məqsəd nədən ibarətdir?

- Strategiyanın konkret məqsədlərini qeyd etməzdən əvvəl istərdim ki, qısa şəkildə onun zəruri edən səbəblərə toxunam. Yaxın perspektivdə Azərbaycanda təhsilin inkişafını hədəf alan Dövlət Str. Strategiyasında da əks olunduğu kimi ümummilli lider Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu möhkəm bünövrə və onun layiqli davamçısı möhtərəm Prezident İlham Əliyevin apardığı genişmiqyaslı sosial-iqtisadi siyasət nəticəsində ölkəmiz hazırda özünün yüksək inkişaf dövrünü yaşayır. Aparılan məqsədyönlü islahatlar ölkəmizi müasir inkişaf səviyyəsinə çatdırmaqla yanaşı, həm də gələcək üçün etibarlı zəmin yaradıb. Azərbaycan artıq yeni dövrə - modernləşdirmə dövrünə qədəm qoyub. Bu dövrün hədəfləri sosial-iqtisadi həyatın qabaqcıl beynəlxalq təcrübəyə uyğunlaşdırılmasından, bu yolla davamlı iqtisadi inkişafın təmin olunmasından, eləcə də əhəlinin həyat səviyyəsinin daha da yüksəldilməsindən ibarətdir. Xalqımızın müstəqil yaşamaq kimi tarixi haqqının gerçəkləşməsi gələcək inkişaf perspektivlərinin aydın şəkildə müəyyənləşdirilməsinə imkan verir. Güclü və dinamik inkişaf edən Azərbaycanın insan kapitalı müasir dövlətçilik fəlsəfəmizin əsas hədəfidir. Bu hədəflərin gerçəkləşməsi də xeyli dərəcədə təhsilin üzərinə düşür və onun daşdığı missiya ilə bağlıdır.

Müasir dövrümüzdə insanlar, daha geniş çevrədə dövlətlər və nəhayət, bəşəriyyət bir şeyi aydın dərk edib ki, təhsil fenomeni dünyanın yeni inkişaf trendlərini müəyyən edir. Bu, dünən də belə olmuşdur, bu gün də belədir, gələcəkdə də belə olacaqdır.

Dünyada və onun bir parçası olan Azərbaycanda müasirləşmənin yolu yeni təhsil fəlsəfəsinin, elmi nailiyyətlərin və innovasiyaların məhsulu olan qabaqcıl texnologiyaların, idarəetmə üsullarının tətbiqindən keçir. Bunun üçün əsas prioritet istiqamətlər ölkə iqtisadiyyatının dünya iqtisadiyyatına integrasiyasını sürətləndirməkdən, insan kapitalının inkişafını, hər bir ölkə vətəndaşının müasir bilik və bacarıqlara yiyələnməsini təmin etməkdən ibarətdir. Bütün bunlara isə məhz təhsilin inkişafı sayəsində nail olmaq mümkündür.

Eyni zamanda, sürətlə modernləşən Azərbaycanda təhsilin insan kapitalının inkişaf çağırışlarına cavab verməsi üçün yeni, daha təsirli addımların atılmasına ehtiyac vardır. Bu ehtiyacın ödənilməsi tələbindən irəli gələn Dövlət Strategiyasının əsas məqsədi ölkədə səriştəli təhsil verənlərə, ən yeni texnologiyalara əsaslanan infraqururura malik, keyfiyyət səviyyəsinə görə dünyada öncül mövqe tutan təhsil sistemi formalaşdırmaqdır. Bir daha qeyd etmək istərdim ki, təhsil sistemimiz iqtisadi cəhətdən dayanıqlı və dünyanı aparıcı təhsil sistemlərinin standartlarına uyğun səviyyəyə qaldırılmalıdır. Bunun üçün isə bizə yol göstərən, fəaliyyət istiqamətlərimizi müəyyənləşdirən konseptual sənədimiz var - Dövlət Strategiyası.

İnanmı, inanmaq istərdim ki, strategiyanın reallaşdırılması bu məqsədə nail olmağa, təhsilin məzmununun, kadr hazırlığının, təhsildə idarəetmənin, infrastrukturun Azərbaycanın perspektiv inkişaf konsepsiyasına uyğun yenidən qurulmasına imkan verəcək, ölkədə biliklərə əsaslanan iqtisadiyyatın və informasiya cəmiyyətinin təşəkkülünü, davamlı inkişafı təmin edəcəkdir. Bu inkişafın Azərbaycan modelinin qurulmasında təhsildən gözlədiyimiz töhfələr olacaqdır.

- Bəs, Dövlət Strategiyasının həyata keçirilməsi ilə bağlı perspektivdə hansı işlərin görülməsi nəzərdə tutulur?

- İlk növbədə Dövlət Strategiyasının həyata keçirilməsi üzrə fəaliyyət planının layihəsi beş ay müddətində hazırlanaraq Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim edilməlidir. Fəaliyyət planı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən təsdiq olunduqdan sonra nəzərdə tutulan işlərin görülməsinə başlanılacaqdır. Artıq Təhsil Nazirliyində müvafiq sahələri əhatə edən fəaliyyət planının hazırlanması məqsədilə işçi qrup yaradılmışdır.

O Onunda qeyd edək ki, strategiyanın həyata keçirilməsi üzrə fəaliyyət planı yerli mütəxəssislərlə yanaşı, beynəlxalq ekspertlər də cəlb olunmaqla hazırlanacaqdır.

Təbii ki, fəaliyyət planında islahatların məqsədi və strateji istiqamətləri, seçilmiş prioritetlər, onların reallaşdırılması üçün qəbul olunmalı dövlət proqramları, icraya məsul və tərəfdaş qurumlar, aralıq və yekun hədəflər, həmçinin, icra dövrü dəqiq şəkildə müəyyən ediləcəkdir.

- Strategiya ilə tanış olduqda xeyli yeni hədəf və gələcək fəaliyyət istiqamətlərinin əks olunduğunu görürük. Ümumiyyətlə, əsas hansı istiqamətlər üzrə islahatların aparılması nəzərdə tutulmuşdur?

- Bu sualla bağlı bir rəvayəti xatırladım. Məşhur rəvayətdə daş ustlarının birindən soruşanda ki, sən nə ilə məşğulsan? O cavabında araba ilə daş daşdığını qeyd edir. İkinci ustadan soruşanda ki, bəs, sən nə ilə məşğulsan? O, "Şərt qəsrini tikirəm", - deyərək öz işini son məqsədə bağlamışdır.

İlk növbədə onu qeyd etmək istərdim ki, XXI əsrdə təhsilli insan anlayışı kifayət qədər yeni meyarlara ölçülür. Bu gün təhsilli şəxs yeni əsrin ab-havasına daha yaxından bələd olmalı, düşüncə tərzini, tərzini yeni bilik və kommunikasiya texnologiyalarını əxz etməli, ömürboyu öyrənməli və ya informasiyanı, biliyi, biliyi işə bacarığa çevirə bilməlidir. Bu yanaşma həm də müasir təhsil paradimalarını özündə ehtiva edir. Bunun üçün nə etməli? İlk növbədə təhsildə innovativ idarəetmənin bərqərar olmasına nail olmalı, hər bir təhsilə daha hərtərəfli bilik və bacarıqların verilməsi məqsədilə təhsil sisteminin institusional əsasları, infrastrukturunu və insan resurslarını inkişaf etdirilməlidir. Təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsi üçün isə bir daha qeyd edirəm ki, təhsil idarəetmə sisteminin yenidən qurulması, bu sahədə insan resurslarının inkişaf etdirilməsi və müəllim peşəsinin nüfuzunun artırılması vacibdir.

Dövlət Strategiyasında qeyd olunan əsas parametrlər ölkədə keyfiyyət nəticələrinə və əhatəliliyinə görə, beynəlxalq aləmdə öncül mövqeyə tutan, sərəştəli müəllim və təhsil menecerlərini, müasir texnologiyaya əsaslanan infrastruktura malik təhsil sisteminin yaradılması üçün beş strateji istiqamətdə islahat yönümlü tədbirlərin həyata keçirilməsini nəzərdə tutur. Bunları strategiyada göstəriləyi kimi sadə sadə sadə, belə təsnif edə bilərik: təhsilin məzmunu, müəllim və tədris metodları, idarəetmə, infrastruktur və maliyyələşmə.

Sərəştəyə əsaslanan şəxsiyyət yönümlü təhsilin məzmununun yaradılmasını nəzərdə tutan birinci istiqamət müasir təhsilün əsas şəxsiyyət yönümlü təhsilün çox müraciət etdiyi məsələdir. Strategiyada təhsilin məzmunu ilə bağlı məqam təhsil sisteminin bütün pillələrini - məktəbə qədər, ümumi, ilk peşə-ixtisas, orta ixtisas və ali təhsil üzrə kurikulumların inkişaf etdirilməsi kimi vacib hədəfləri əhatə edir.

Bildiyiniz kimi, "Təhsil haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən ümumi təhsilin dövlət standartları və proqramları təsdiq edilmişdir və hazırda tətbiq olunmaqdadır. Ümumi təhsil üzrə yeni hazırlanmış fənn kurikulumları I-VI siniflərdə tətbiq edilir. Digər siniflər üzrə də təhsilin məzmunu ilə bağlı bağlı start götürən proseslərə davam etdiriləcəkdir. Burada xüsusilə qeyd olunmalıdır ki,

məktəbəqədər təhsil pilləsi üzrə kurikulumun işlənilib hazırlanması çox vacib amildir və bu, strategiyada diqqət yetirilən məsələlərdəndir.

Mövcud ilk peşə-ixtisas və orta ixtisas təhsili kurikulumları da hazırda dövrün tələblərinə cavab vermir. Müəllim hazırlığı üzrə yeni kurikulumlar tətbiq edilsə də, bütövlükdə ali təhsil müəssisələrinin kurikulumları əmək bazarının müasir şərtlərinə uyğun gəlmirdi. Odur ki, strategiyanın birinci strateji istiqaməti üzrə əsasən kurikulumların daha da inkişaf etdirilməsi nəzərdə tutulur və bu prosesin davamlı xarakter alması qeyd olunur.

İkinci istiqamət təhsil sahəsində çalışanların bilik, bacarıq və kompetensiyalarının daim inkişaf etdirilməsini nəzərdə tutur. Bu istiqamət müasir, innovativ təlim formaları və üsullarının öz işində tətbiq edən, təhsilin məzmununun səmərəli mənimsənilməsinə nail olan səriştəli müəllimlərin hazırlanmasına xidmət edir. İndiyədək səriştəyə əsaslanmayan əmək bazarında kifayət qədər rəqabətli olmayan əməkhaqqı sisteminin mövcud olması təhsildə müəllim amilinin inkişafına mənfi təsir göstərmişdir. Ona görə də təhsil sisteminin bütün pillələrində müəllimlərin bilik, bacarıq və peşəkarlıq qabiliyyətlərinin müasir dövrün tələblərinə uyğun yüksəldilməsi təmin edilməlidir. Təsədüfi deyil, ki, ikinci strateji istiqamət özündə özündə həm də müəllimlərin peşəkarlığının yüksəldilməsi, təhsilalanların nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi üzrə yeni sistemin qurulması, istedadlarının üzə çıxarılması və inkişafı, xüsusi qayğıya ehtiyacı olanların inklüziv təhsilə cəlb olunması kimi fəaliyyət sahələrini birləşdirir. Burada xüsusi qayğıya ehtiyacı olanların inklüziv təhsili anlayışının sərhədlərini geniş düşünmək lazımdır. Xüsusi istedadlı təhsilalanların da bu anlayışa daxil olması tamamilə yeni yanaşmalar tələb edir.

Bu yanaşmalar isə müasir, innovativ tədris metodlarının tətbiqinə gətirilməsini, İKT-dən təhsildə daha geniş istifadəni də nəzərdə tutur ki, bunlarsız müasir dərsi, çağdaş müəllimin fəaliyyətini təşəvvür etmək mümkün deyil.

Üçüncü strateji istiqamət təhsildə nəticələrə görə cavabdeh şəffaf və səmərəli idarəetmə mexanizmlərinin yaradılmasına yönəlmişdir. Hazırda təhsilin idarə olunmasında başlıca problemlərdən biri tənzimləmə, idarəetmə və nəzarət funksiyalarının dəqiq müəyyən edilməməsidir. Dövlət təhsil müəssisələrinin tabelik məsələlərində müəyyən uyğunsuzluqlar qalmaqdadır. Dövlət Strategiyasında təhsilin idarə olunması ilə bağlı tamamilə yeni mexanizm ehtiva olunur. Nəzərdə tutulur ki, təhsil sisteminin tənzimləmə və idarəetmə qabaqcıl beynəlxalq təcrübə əsasında müasirləşdirilsin, təhsil müəssisələrində nəticəyönümlü və şəffaf idarəetmə modeli tətbiq olunsun, təhsilin keyfiyyətinin təminatı və idarəetmə üzrə yeni məlumat və hesabat sistemləri yaradılsın. Bununla da təhsilin idarə olunması konseptində qərar vermə mexanizmləri, səlahiyyət və məsuliyyətin çərçivəsi, hesabatlılıq meyarları yeni məhiyyət kəsb edir. Səlahiyyət və hesabatlılıq arasında uzlaşma, əlaqə mütənəsibliyi təmin olunur.

Dördüncü strateji istiqamət müasir tələblərə uyğun və ömür boyu təhsili təmin edən infrastrukturun yaradılmasına nəzərdə tutur. Müşahidələr göstərir ki, tədris prosesində müasir texnologiyalar məhdud miqyasda tətbiq edilir. Ona görə də təhsil müəssisələrində İKT əsaslı təlim metodologiyasına uyğun infrastrukturun yaradılması yaxın perspektivin prioritet məsələsi hesab olunur. Burada bir məqam diqqət yetirmək lazımdır. Bu sənəddə ilk dəfə olaraq ömürboyu təhsil anlayışına xüsusi əhəmiyyət verilir. Burada ondan irəli gəlir ki, informasiya cəmiyyəti ömürboyu öyrənmə bacarıqlarına sahib fərdlərə ehtiyac duyur.

Bu məqsədlə də təhsil müəssisələri şəbəkəsinin rasionallaşdırılması, distant təhsil, istedadlı və xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqlar üçün təhsil, yaşlıların təhsili regionlarda təhsil məsələləri üzrə məsləhət xidmətləri göstərən universal mərkəzlərin yaradılması, peşə tədris mərkəzləri və komplekslərinin qurulması kimi tədbirlər qeyd olunan istiqamət çərçivəsində nəzərdə tutulan əsas hədəflərdəndir.

Nəhayət, beşinci istiqamət ölkəmizdə iqtisadi cəhətdən dayanıqlı və dünyanın öndə gedən təhsil sistemlərinin standartları ilə eyni səviyyədə durabilən maliyyələşdirmə modelinin qurulmasını özündə ehtiva edir. Bu istiqamət çərçivəsində təhsilin mövcud maliyyələşdirmə sisteminin təkmilləşdirilməsi, təhsil müəssisələrinin adambaşına maliyyələşmə sisteminə keçidi, ödənişli təhsil xidmətləri göstərilməsinin dəstəklənməsi və Təhsilin İnkişafı Fondunun yaradılması nəzərdə tutulur.

- Dövlət Strategiyasının tətbiqi nəticəsində məktəbəqədər təhsilin müasir tələblər səviyyəsinə yüksəlməsi mümkün olacaqmı? Fəaliyyət planında bununla bağlı nələri görə biləcəyik?

- Bu gün müasir təhsil platforması bizə onu deyir ki, təməl bacarıqlar uşaqlıq dövrünün ilk illərindən əldə edildiyinə görə uşaqların zehninin erkən yaş dövründən inkişaf etdirilməsi vacibdir. Bu səbəbdən məktəbəqədər təhsilin inkişafına dövlət siyasətində ciddi əhəmiyyət verilir.

Etiraf etməliyik ki, respublikamızda məktəbəqədər təhsilə cəlb olunma səviyyəsi aşağıdır. Belə ki, məktəbəqədər təhsillə əhatə səviyyəsi şəhərlərdə 23,4 faiz, kəndlərdə 8,7 faiz, ölkə üzrə isə 16,5 faiz təşkil edir.

Son illərdə paytaxtımızda yeni məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin inşası və ya əsaslı təmiri istiqamətində çox mühüm addımlar atılmışdır. Bunun nəticəsində məktəbəqədər təhsillə əhatə səviyyəsi artaraq 27 faizə çatmışdır. Lakin bu sahədə həllini gözləyən problemlər hələ də qalmaqdadır. Ölkənin yaşayış məntəqələrinin əksəriyyətində məktəbəqədər təhsil müəssisəsi yoxdur. Dövlət Strategiyasında uşaqların yerli yaş dövründə inkişafının səmərəli təhsil modelinə əsaslanan standart və kurikulumlarının hazırlanması, məktəbəqədər yaşlı uşaqların fiziki və əqli inkişafını, sosiallaşmasını təmin edən, yaradıcılıq qabiliyyətlərini üzə çıxaran, onlarda həyatı bilik və bacarıqları, davranış qaydalarını aşılamanı təhsil standartlarının və yeni kurikulumların hazırlanması, məktəbəqədər, eləcə də ümumi təhsil müəssisələrində uşaqlara pulsuz əsaslarla müvafiq xidmətlərin göstərilməsi (dərslər və ya təlim-təlimə vasitələri və s.) də strateji hədəflər sırasında yer almışdır. Həmçinin erkən yaşlı uşaqların məktəbəqədər təhsillə əhatəsinin 90 faiz səviyyəsinə çatdırılması əsas məqsəd kimi qarşıya qoyulmuşdur. Burada bir şeyi nəzərə almaq lazımdır ki, biz məktəbəqədər təhsil pillələrinin çox vacib həlqəsi kimi nəzərə alaraq onun inkişaf perspektivini çox aydın görürük.

- Dövlət Strategiyasında 12 illik ümumi təhsilə keçidlə bağlı məqam ictimaiyyətdə böyük maraqla qarşılanıb və çoxsaylı suallar yaranıb. Bu keçid təhsildə hansı yeniliklərə və keyfiyyət dəyişikliklərinə səbəb olacaq?

- Əvvəla, onu bildirim ki, 12 illik ümumi təhsilə keçidi zamanı təhsilin məzmununda baş verən yeniliklər, bir sıra araşdırmaların nəticələrinin nəzərə alınması diktə edir.

Dünyanın bir çox qabaqcıl ölkələrində təhsil müddətinin artırılması istiqamətində artıq müəyyən addımlar atılmışdır və bu proses davam etməkdədir. Məsələn, Kanada, Fransa, Hollandiya və Çexiyada hazırda ümumi təhsil müddəti 14 ildir. Almaniya, Böyük Britaniya, İsveç, Avstraliya və Yeni Zelandiyada 13 illik ümumi təhsil tətbiq olunur. ABŞ, Finlandiya, Cənubi Koreya, Polşa və bir sıra digər ölkələrdə isə ümumi təhsilin müddəti 12 ildir. Ümumiyyətlə, hazırda 12 illik ümumi təhsilə keçid edən ölkələr dünya üzrə çoxluq təşkil edir. Son statistik məlumatlara görə belə ölkələrin sayı 170-i ötmüşdür. Çox az sayda ölkədə ümumi təhsilin müddəti 11 il təşkil edir. Onu da vurğulamaq istərdim ki, iqtisadi əməkdaşlıq və inkişaf Təşkilatının məlumatına görə, hər hansı bir ölkədə istənilən təhsil pilləsi üzrə təhsil müddətinin bir il artırılması ölkənin Ümumi Daxili Məhsulunun 3-6 faiz artmasına gətirib çıxarır. Bununla yanaşı, təhsil müddətinin artırılması təhsilə ayrılan xərclərin də artması ilə nəticələnir. Özü də bu artırım kifayət qədər böyük rəqəmlərlə ifadə olunur. Lakin xərclərin artmasına və olduqca böyük miqyaslı tədbirlərin həyata keçirilməsi perspektivlərinə baxmayaraq, bu, Azərbaycan dövlətinin strateji xəttini, neft kapitalının insan kapitalına çevrilməsini hədəfləyən kursun fəlsəfəsini əks etdirir.

12 illik ümumi təhsilə keçidin təmin olunması üçün mövcud təhsil standart və kurikulumların yenilənməsi, tam orta təhsil pilləsində təlimin istiqamətlər üzrə aparılması nəzərdə tutulmuşdur. Ən əsas məqamlardan biri ondan ibarətdir ki, 12 illik ümumi təhsil sistemində keçidlə əlaqədar ölkəmizdə 10 illik icbari ümumi orta təhsil və 2 illik tam orta təhsil modeli tətbiq olunacaqdır. Bu modelə mərhələli şəkildə keçmək planlaşdırılır. Bu sahədə yeniliklərdən biri və məncə, ən mühümü tam orta təhsil səviyyəsində təhsil müəssisələrinin müxtəlif istiqamətlər üzrə bölünməsidir. Digər bir məsələ də onunla bağlıdır ki, biz ümumi orta təhsilin bu gün mövcud olan 9 illik icbari pilləsini bir pillə artırırıq. 10 illik icbari ümumi orta təhsil və 2 illik tam orta təhsil inkişafı yeni çağırışlarını dəyərləndirmək və daha yetkin vətəndaş yetişdirmək baxımından əlavə resurs və gələcəyə hazır olmaq imkanındır.

- Cənab nazir, ümumi təhsilin məzmunu və dərsliklər bu gün hamının maraq dairəsində olan məsələdir. Bununla bağlı strategiyada hansı tədbirlərin həyata keçirilməsi gözlənilir?

- Doğrudan da bu məsələyə cəmiyyət tərəfindən xüsusi diqqət var. Strategiyada səriştəyə əsaslanan şəxsiyyət yönümlü təhsilin məzmununun yaradılması birinci istiqamət kimi nəzərdə tutulmuşdur. Beynəlxalq təcrübə göstərir ki, təhsilin məzmunu ilə bağlı başlıca meyillərdən biri kurikulumların ölkənin sosial-iqtisadi inkişaf tələbləri və prioritetləri ilə sıx əlaqələndirilməsindən ibarətdir.

Elmi-texniki tərəqqi, innovasiyalar və modernləşmə nəticəsində praktik bilik və vərdislərlə zənginləşməyən, sırf nəzəri xarakter daşıyan təhsil öz əhəmiyyətini itirməkdədir. Bu baxımdan təhsilin məzmununun formalaşmasında akademik biliklərlə yanaşı, praktik bilik və bacarıqların səriştənin vacibliyi önə çəkilir. Çünki səriştəyə əsaslanan təhsil sosial-iqtisadi inkişafa daha səmərəli xidmət göstərir.

Kurikulumların məzmunu texnoloji irəliləyişin gətirdiyi yenilikləri nəzərə almaqla daim inkişaf etdirilir. Bu işə müxtəlif təhsil pillələrində spesifik yanaşma tələb edir. Məsələn, ümumi təhsil pilləsində şəxsiyyətin hərtərəfli formalaşdırılması prioritet olduğu halda, ali təhsildə əmək bazarının cari və gələcək tələbləri əsas götürülür. Kurikulumlara əsaslanan yeni və alternativ dərsliklərin yaradılması, şagird və müəllimlərin müvafiq dərslik seçiminin təmin olunması bu sahədə görüləsi mühüm işlərdəndir. Bunlarla bərabər, istedadlı uşaqlar üçün xüsusi inkişaf proqramları, xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqlar üçün inkişaf və inklüziv təlim proqramları da hazırlanacaqdır.

Bütün bunlar bizə imkanlar verəcək ki, təhsil alan təkcə bir dərsliyi deyil, daha geniş öyrənmə mənbələri ilə, sınaqdan çıxmış və dünyanın mötəbər nəşriyyatlarının qrafiki ilə çap olunan xarici dərsliklərin ümumiləşdirilmiş, o cümlədən elektron resurslarla tanış ola bilsin, öyrənməyi öyrənsin, yiyələndiyi biliyi bacarıq və vərdişə çevirsin. Məktəb isə müəllim mərkəzli deyil, şagird-öyrənən mərkəzli olsun.

- Bildiyinizə görə, strategiyada məktəblərin idarə olunması və maliyyələşməsi ilə bağlı konseptual qərarların qəbul olunması gözlənilir. Buna münasibət bildirməyinizi xahiş edirəm.

- Tamamilə doğru söyləyirsiniz ki, strategiyaya əsasən təhsildə nəticələrə görə cavabdeh, şəffaf və səmərəli idarəetmə mexanizmlərinin yaradılması da qarşıda duran ən mühüm vəzifələrdəndir. Bilirsiniz ki, hazırda təhsil müəssisələrinin idarəetmədə rolunu məhdudludur. Özünü idarəetmə prinsipi əsasında fəaliyyət göstərən təhsil müəssisələri istisna olmaqla dövlət təhsil müəssisələri maliyyə müstəqilliyinə malik deyillər. Təhsil müəssisələrinin maliyyələşdirilməsi zamanı onların fəaliyyətinin nəticələri nəzərə alınmır. Eyni zamanda, təhsil müəssisələrinin rəhbərliyi tədrisin nəticələrinə görə ciddi məsuliyyət daşıyırlar.

Təhsilin yüksək keyfiyyətini təmin etmək üçün bu sahədə monitorinq, keyfiyyət və fəaliyyət göstəricilərinin sistemi inkişaf etdirilməlidir. Təhsil və kadrlar hazırlığı prosesinə, eləcə də təhsilin məzmununun təkmilləşdirilməsinə işəgötürənlərin cəlb olunması çox aşağı səviyyədədir. Halbuki onlar bu prosesdə yaxından iştirak etməlidirlər.

Bu isə istiqamətlər, yəni təhsilin nəticələrinə görə cavabdeh, şəffaf və səmərəli tənzimləmə mexanizmlərinə malik, dövlət-ictimai xarakterli və dövlət-biznes tərəfdaşlığına əsaslanan idarəetmə sisteminin formalaşdırılması üçün strategiyada bir sıra məsələlər nəzərdə tutulmuşdur. Bu sahə qabaqcıl beynəlxalq təcrübə əsasında yenidən qurulacaqdır. Həmin təcrübəyə müvafiq olaraq tənzimləmə və idarəetmə funksiyalarını həyata keçirən dövlət qurumlarının səlahiyyət və məsuliyyət dairəsi yenidən müəyyənləşdiriləcəkdir.

Nəzərdə tutulmuşdur ki, təhsil müəssisələrinin yeni akkreditasiya, təhsil sahəsində dövlət-biznes partnyorluğu sistemləri yaradılsın. Biz nəzərə almalıyıq ki, təhsilə alınan bilik, bacarıq və vərdisləri əmək bazarının tələblərinə müvafiq olmalıdır. Bu da işəgötürənin təhsil mühitinə cəlb olunması ilə bilavasitə bağlıdır.

Dövlət Strategiyasında nəzərdə tutulan təhsil müəssisələrinin reyting sisteminin yaradılmasına xüsusi baxmaq lazımdır. Reytingin bütün indikatorları nəzərə alınaraq ölçülməsi təhsil müəssisələri arasında sağlam rəqabətini stimullaşdırılması, rəqabət elementlərinin müəyyən olunması və tətbiq edilməsinə kömək edəcək. Bu həm də bizə təhsil qurumlarının şəhər, rayon təhsil şöbələrinin fəaliyyətini təhsilənlərin nailiyyətlərinə uyğun qiymətləndirməyə, təhsil göstəricilərini nəticəyönümlü təhlil etməyə, xarakterik problemləri və prioritetləri daha düzgün müəyyənləşdirməyə yardım edəcəkdir.

Buna görə də təhsil sistemində dövlət sifarişinin formalaşdırılması məsələlərinə yenidən baxılması, ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrinə qəbul və yerləşdirmə mexanizminin təkmilləşdirilməsi, təhsil müəssisələrinin nəticə yönümlü və şəffaf idarəetmə modelinin yaradılması, təhsil ocaqlarına idarəetmə, akademik, maliyyə və təşkilati muxtariyyət verilməsi bu sahədə başlıca hədəflərdəndir və yəqin ki, bunların tətbiqi ilə bağlı müvafiq qərarlar qəbul olunacaqdır.

Maraqlı tərəflərin nümayəndələrinin iştirakı təmin edilməklə təhsil müəssisələrinin dövlət-ictimai xarakterdə (Valideyn-Müəllim Assosiasiyası, idarəedicilər Şura, Qəyyumlar Şurası və s.) idarə olunması təhsilin idarəetmə işinin keyfiyyətə yeni mərhələyə yüksəlməsini təmin edəcəkdir.

Təhsilin maliyyələşdirilməsi sahəsində də görüləsi işlər çoxdur. Burada ən böyük hədəf təhsilə adekvat həcmdə maliyyə resurslarının cəlb edilməsi, təhsil xərclərinin Ümumi Daxili Məhsulə nisbətinin mərhələlərlə 5-6 faizə çatdırılması, təhsil müəssisələrinin bir təhsilənlə düşən xərci əsasında maliyyələşdirmə mexanizminə keçididir. Biz strategiyada tamamilə yeni maliyyə institutunun - büdcədən kənar vəsaitlər hesabına formalaşdırılan Təhsilin İnkişaf Fondunun yaradılmasını nəzərdə tutmuşuq. Bu da təhsillə bağlı xüsusi layihələrin, tədqiqatların və s. yeni maliyyələşmə mexanizminin tətbiq olunmasına yardım edəcəkdir.

Bu gün müəllimlərimizi əməkhaqqının artırılması məsələsi çox maraqlandırır və bu barədə tez-tez müəzakirələr olunur. Dövlət Strategiyasında bu məsələ də öz əksini tapmışdır. Belə ki, strategiyada müəllimlərin maddi motivasiyasının yaxşılaşdırılması, onların illik əməkhaqqının adambaşına düşən Ümumi Daxili Məhsulə nisbətən mərhələlərlə sərİştə və nəticə əsasında diferensiallaşdırmaqla 1,8-2 dəfəyədək artırılması nəzərdə tutulmuşdur. Bununla bağlı daha dəqiq meyarlar fəaliyyət planında öz əksini tapacaqdır.

--Cənab nazir, Dövlət Strategiyasının ilk peşə-ixtisas təhsilinin inkişafına təsiri nədən ibarət olacaqdır?

--Son illərdə ilk peşə-ixtisas təhsili müəssisələrinin infrastrukturunun inkişafı sahəsində müəyyən işlər görülmüş, özəl sektor, işəgötürənlər və beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq əlaqələri qurulmuşdur. Bu sahədə Təhsil Nazirliyinin həyata keçirdiyi "Müasir Azərbaycan peşəkarları" layihəsi partnyorlarla effektiv işbirliyi şəklində həyata keçirilir və iş davam etdirilir.

Lakin bu sahədə həlli vacib olan ciddi problemlər hələ də qalmaqdadır. İlk peşə-ixtisas təhsilinin kurikulumları müasir tələblərə cavab vermir. İlk peşə-ixtisas təhsili müəssisələrini bitirən şəxslərin sayı iqtisadiyyatın tələbatından xeyli geridədir. Son illərdə ümumi təhsil müəssisələrini bitirən məzunların yalnız 11 faizinin ilk peşə-ixtisas təhsili müəssisələrini seçməsi, ümumilikdə ilk peşə-ixtisas təhsili müəssisələrində təhsilənlərin cəmi 25-27 min nəfər təşkil etməsi cəmiyyətdə ilk peşə-ixtisas təhsilinə marağın aşağı olduğunu göstərir.

Strategiyada cəmiyyətin tələblərinə uyğun ilk peşə-ixtisas və orta ixtisas təhsili standartları və kurikulumlarının hazırlanması, eləcə də müasir təminatlı peşə-tədris mərkəzlərinin və komplekslərinin yaradılması nəzərdə tutulmuşdur. Həmin tədbirlərin həyata keçirilməsi, bu sahənin inkişafına öz müsbət təsirini göstərəcəkdir.

- Strategiyada ali təhsil sahəsində hansı tədbirlərin həyata keçirilməsi planlaşdırılmışdır?

- Son illərdə Azərbaycan Respublikasında ali təhsilin inkişafı istiqamətində mühüm işlər görülmüşdür. Bu sahədə Bolonya Bəyannaməsindən irəli gələn başlıca prinsiplərin tətbiqi ilə bağlı dövlət proqramları qəbul edilmiş, layihələr həyata keçirilmişdir. Bununla yanaşı, aparıcı beynəlxalq təşkilatların statistik təhlilləri Azərbaycanda yerləşən ali təhsil müəssisələrinin reyting səviyyəsinin yüksəldilməsinin zəruri olduğunu göstərir. Bu da bizdən ali təhsildə yeni yanaşmaları tələb edir.

Azərbaycan ali təhsil sistemi Avropa ali təhsil məkanının bir hissəsi kimi qarşısında strateji məqsədləri hədəfləyirsə, o zaman ali təhsil sferasında innovasiyaların təşviqi, ömürboyu təhsil, tələbə yönümlü rəqabət mühiti və sair istiqamətlərdə öncül olmalıdır.

Stratejiyada ali təhsil müəssisələrinin təhsil-tədqiqat-innovasiya mərkəzlərinə çevrilməsinə dəstək verən və rəqabətqabiliyyətli mütəxəssis hazırlığını təmin edən ali təhsil standartlarının tətbiqi, cənəmiyyətin və iqtisadiyyatın tələbatlarına uyğun olaraq hər bir ixtisas üzrə müasir kurikulumların işlənməsi, ali təhsil müəssisələrinə təhsilin məzmununun tətbiqi müstəqilliyinin verilməsi, doktorantura səviyyəsi üçün elmi tədqiqat sahəsində yüksək hazırlıq və elmi-pedaqoji fəaliyyət üzrə mükəmməl şəraitin təmin edilməsi, tələbələrin təhsil standartlarını hazırlanması ilə bağlı tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Bundan əlavə, təhsil sistemində dövlət sifarişinin formalaşdırılmasına yenidən baxılması, ölkənin siyasi, iqtisadi və sosial inkişafının real tələbatına əsaslanaraq prioritet sayılan sahələr üzrə kadrların hazırlığının təmin edilməsi, ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrinə qəbul və yerdəyismə mexanizminin təkmilləşdirilməsi, dövlət və özəl ali təhsil müəssisələrinə ödənişli təhsil üzrə qəbul planının ləğv edilməsi və dövlət sifarişinin yalnız ixtisaslar üzrə müəyyənləşdirilməsi istiqamətində də mühüm işlərin görülməyi gözlənilir. Bütün bunların dəqiq çərçivəsi isə fəaliyyət planında öz əksini tapacaqdır.

- Cənab nazir, bir qədər də təhsilin digər istiqamətləri üzrə atılacaq addımlar barədə məlumat verərdiniz...

- Dövlət Strategiyası bütövlükdə təhsil sistemimizin modernləşdirilməsini nəzərdə tutur. Biz artıq təhsilin bir neçə əsas pilləsi üzrə görüləcək işlərə toxunduq.

Yaxın perspektivdə ali məktəb kampuslarının yaradılması, ömürboyu təhsilə artan tələbatın ödənilməsi üçün kitabxanaların fəaliyyətinin modernləşdirilməsi, rəqəmsal təhsil resurslarından istifadə imkanlarının genişləndirilməsi, təhsillə bağlı media və internet resurslarının inkişafının təmin edilməsi istiqamətində də ardıcıl tədbirlərin həyata keçirilməsi qərara alınmışdır.

- Həyata keçiriləcək islahatlar zamanı beynəlxalq təcrübə nəzərə alınacaqmı?

- Şübhəsiz ki, Dövlət Strategiyası hazırlanarkən qabaqcıl ölkələrin təhsil sistemlərinin müvafiq inkişaf istiqamətləri öyrənilib. Təsəffü deyil ki, bütün bu məsələlər strategiyada ayrıca bir bölmə kimi verilib. Bu baxımdan təhsilin sosial-iqtisadi rolu, keyfiyyəti və əhatəliliyi, məzmunu, müəllim və tədris metodları, idarəetmə məsələlərinin hər biri üzrə dünyada mövcud olan meyillər nəzərə alınıb. Strateji hədəflər və onlara çatmaq üçün nəzərdə tutulan tədbirlərdə də öncül təcrübənin nəzərə alınması qırmızı xətt kimi keçir. Bu da anlaşılandır. Məlumdur ki, hazırda dünyada baş verən qloballaşma prosesləri müxtəlif dövlətlərin təhsil sistemlərinin integrasiyasına şərtləndirir. Hədəflər kimi Avropa Şurası tərəfindən tövsiyə edilmiş kompetensiyalar qrupu əsas götürülür. Artan tələbə-müəllim mübadiləsi nəzərə alınaraq təhsil standartlarının unifikasiyası məqsədi daşıyan Bolonya prosesi sürətləndirilir. Belə şəraitdə xarici təcrübəni nəzərə almamaq mümkün deyil. Amma bununla belə, qloballaşma həm də hər bir xalqın özünün milli-mədəni dəyərlərini qorumaq instinktini gücləndirir. Təbii ki, təhsil sahəsində həyata keçirilən islahat yönümlü tədbirlərdə də ilk növbədə milli-mədəni dəyərlər, tarixən yaranmış ənənələr qorunub saxlanacaqdır.

- StStrategiyada müəllim hazırlığı və nüfuzunun artırılması məsələsi necə, əksini tapıbmı?

- StStrategiyada bu məsələyə xüsusi yanaşma var. Ümumiyyətlə, təhsildə əsas meyar başlıca düşüncə müəllimlə bağlı olmalıdır. Biz onu bilirik ki, nə qədər yüksək səviyyəli infrastruktur, tədris vəsaiti, maliyyə imkanları olsa da belə, keyfiyyətli müəllim olmadan təhsili inkişaf etdirmək mümkün deyildir. Təhsiləlinin savadlı və səriştəli şəxs kimi formalaşması əsasən müəllimin akademik bacarıqlarından, tədris təcrübəsindən və peşəkarlıq səviyyəsindən asılıdır.

Bili Bilik və bacarıqlarını davamlı artıran müəllimlər təhsiləlinin nailiyyətlərinə əlavə töhfələr verirlər. Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, təhsil islahatı uğurla aparılan ölkələrdə müəllim peşəkarlığının inkişafı üçün stimulların yaradılmasına və müəllim hazırlığının təkmilləşdirilməsinə xüsusi diqqət yetirilir.

Müvafiq stimullaşdırıcı mexanizmlər və səmərəli monitorinq sistemi vasitəsilə müəllim fəaliyyətinin keyfiyyəti artırılmalıdır. Yüksək nüfuzlu təhsilverənin formalaşdırılması istiqamətində üzrə həyata keçiriləcək tədbirlər sırasında müəllimlərin peşəkarlıq səviyyəsinin daim yüksəlməsini təmin edən yeni yeni sistemlərin yaradılması daxildir. Bu baxımdan təhsilverənlərin əlavə təhsilə üzrə strukturların yaradılmasının stimullaşdırılması, pedaqoji heyət üçün yeni modul-kredit və rəqabətəsaslı təlimlər sisteminin yaradılması və digər məqamlar da nəzərdən qaçırılmamalıdır.

Bu istiqamətdə, həmçinin müəllim peşəsinin nüfuzunun artırılması üzrə dövlət siyasətinin inkişafına - səriştə və nəticə əsaslı diferensiallaşdırılmış, əmək bazasında rəqabətqabiliyyətli əməkhaqqı sisteminin yaradılması, müəllimin karyera inkişafı və fəaliyyətinin stimullaşdırılması üzrə yeni sistemin yaradılmasına dair bir sıra mühüm işlərin görülməsi də nəzərdə tutulmuşdur.

Müsaibəni apardı:

İxtiyar HÜSEYNLİ,

"Azərbaycan" qəzeti